

neş için ankebût-ı zerrîn-târ tabirleri kullanılmaktadır.

Örümcek, ağını süratle ve ustaca ör-
düğünden "nessâc" (dokumacı) olarak da
anılır: "İnâyetinden anun ankebuttur
nessâc" (Şeyhî). Ancak örümcek ağı bir
mimari ve hendesî şaheser kabul edil-
mesine rağmen çok zayıf bir binadır.
Hafif bir rüzgârla yıkılır. Örümcek ço-
ğunlukla sinekle beraber zikredilmiş ve
mazmunlara konu olmuştur. Eflâtun'a
izâfe edilen bir sözde, "Dünyada en hırs-
lı yaratık sinek, en kanaatkâr yaratık ise
örümcektir. Allah'ın en hırslı ve kararsız
yaratığı en kanaatkâr olanına rızık yap-
ması şaşılacak bir şeydir" denmektedir.
Mevlânâ'nın, "Ankebûtî mî nemâned bî
mekes / Rızık-rârûzî resân per mî de-
hed" (Örümcek sineksiz kalmaz, Allah onun
günlük rızkını kanat takarak ayağına gönde-
rir) beyti de bunu ifade etmektedir.

Hz. Ali'nin, "Evlerinizdeki örümcek ağ-
larını temizleyiniz, onları olduğu gibi bı-
rakmanız fakirliğe sebep olur" dediği ri-
vayet edilmiştir. Halk arasında yaygın
olan bir kanaate göre de örümceklerin
yuvaları bozulup ağları temizlenmeli, fak-
kat peygamberin saklandığı mağara ağ-
zını kapatarak onu müşriklerden kur-
tardığı için kendisi öldürülmemelidir.
Ancak Hz. Peygamber'den gelen zayıf
bir rivayette öldürülmesinin emredildiği
de nakledilmektedir (Ebû Dâvûd, s. 342,
344). Örümcek, yenmesi haram olan hay-
vanlardandır.

Eski tıpta ve halk hekimliğinde örüm-
ceğin, ezilerek ilâç olarak kullanıldığın-
da bulaşıcı hummaya ve diğer bazı has-
talıklara iyi geldiği kabul edilmekte, ya-
ralardan akan kanı dindirmek için örüm-
cek ağının yara üzerine bastırıldığı bi-

linmektedir. Bu sebeple örümcek ve ağ-
ının şifalı olduğuna inanılır. Ayrıca örüm-
cek ağı gümüş eşyanın parlatılmasında
da kullanılır.

Gök cisimlerinin yerlerini tesbite ya-
rayan bir astronomi aleti olan usturla-
bın ana parçasının en üstüne yerleştiril-
en bir levhanın adı da ankebûtuttur (ge-
niş bilgi için bk. USTURLAP).

BİBLİYOGRAFYA :

Dihhüdâ, *Luğatnâme*, "ankebût" md.; *Müs-
ned*, I, 348; Vâkıdî, *el-Megâzî*, II, 533; Ebû Dâ-
vûd, *el-Merâsîl* (nşr. Şuayb el-Arnaût), Beyrut
1408/1988, s. 342, 344; Ebû'l-Ferec el-İsfâ-
hânî, *Maķâtîlü't-tâlibiyyîn* (nşr. Ahmed Sakr),
Kahire 1949, s. 142-144; Câhiz, *Kitâbü'l-Haye-
vân* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Kahire 1357-
67/1938-47 — Beyrut 1388/1969, V, 409-416;
İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, VI, 656; İbn Man-
zûr, *Muhtasarü Târîhi Dimaşk*, IX (nşr. Nesîb
Neşşâvî), Dimaşk 1404/1984, s. 159; Zekeriy-
yâ b. Muhammed el-Kazvîni, *'Acâ'ibü'l-maķ-
lûkât*, Kahire 1401/1980, s. 298; Demîri, *Ha-
yâtü'l-hayevân*, Kahire 1398/1978, II, 90-94;
Şeyhî Divanî (nşr. Türk Dil Kurumu), İstanbul
1942, s. 11; Nahîfî, *Hicretnâme*, Süleymaniye
Ktp., Tâhir Ağa, nr. 304/2; E. Kemal Eyüboğ-
lu, *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar
Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*,
II, İstanbul 1975, s. 5, 77, 354; J. Ruska, "An-
kebût", *İA*, I, 453; C. A. Nallino, "Usturlâb", *İA*,
XIII, 68; "Ankebut", *TDEA*, I, 141-142; A. Ah-
madî — R. G. Tuck, "Arachnids", *Elr.*, II, 245-
246.

MUSTAFA UZUN

ANKEBÛT SÜRESİ

(سورة النكبوت)

Kur'an-ı Kerim'in
yirmi dokuzuncu süresi.

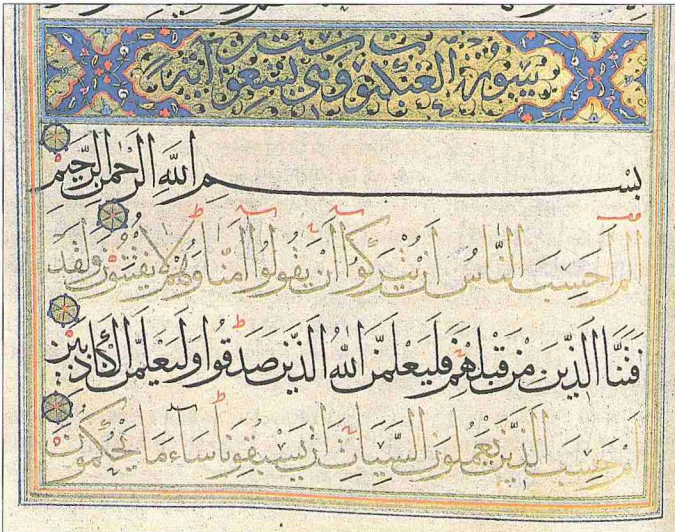
Mekke devrinde nâzil olmuştur. Bazı-
larına göre hicretten önce Mekke'de nâ-
zil olan son süredir. Altmış dokuz âyet-
tir. Fâsilası (م , ن , و) harfleridir.

Sûre, ismini kırk birinci âyette geçen
ve "örümcek" anlamına gelen el-anke-
bût kelimesinden alır. Bu âyette Allah'tan
başkasına güvenenlerin durumu, ör-
düğü ağa güvenen örümceğin haline
benzetilir ve ağdan ibaret olan örümcek
evinin evlerin en çürüğü olduğu açık-
lanır. Müminlerin Allah'a güvenmeleri,
O'nun emirleri doğrultusunda hareket
etmeleri gerektiğine dikkat çekilir.

Bir önceki Kasas sûresinde (âyet 85)
Hz. Peygamber'in, bu sûrede ise (âyet
56) müminlerin hicretine işaretler bu-
lunmaktadır. Bu durum, her iki sûrenin
hicret sırasında yakın aralıklarla nâzil
olduğuna delil sayılmaktadır. Ayrıca ele
alınan konuların başlangıç ve sonucu açı-
sından da iki sûre arasındaki mâna iliş-
kisi dikkat çekmektedir. Önceki sûrenin
son âyetlerinde en güzel âkubetin takvâ
ehline ait olduğu müjdelendir; bu sûre-
nin ilk âyetlerinde ise takvâ ehli olma-
nın yolları gösterilir; yalnızca "iman et-
tik" demenin kâfi gelmeyeceği, inanma-
nın insana birtakım sorumluluklar yük-
lediği, yüce hedeflere ulaşmanın azim
ve irade, sabır ve sadakat, samimiyet
ve gayrete bağlı bulunduğu önemle ha-
tırlatılır.

Başında hurûf-i mukattaa* bulunan
sûrelerin hepsi vahiy ve nübüvvetin is-
patıyla ilgili âyetlerle söze başladığı hal-
de yalnızca üçü tanesi, Meryem, Rûm ve
Ankebût sûreleri bu genel üslûbun dı-
şında kalır. Meryem sûresi Hz. Zekeriy-
yâ'nın, Rûm sûresi, uğradığı mağlûbiyet-
ten sonra Bizans'ın yakın bir gelecek-
te kazanacağı zaferin müjdesiyle başla-
maktadır. Bu sûre ise müminlerin bir-
takım fitne ve belâlara uğratılıp imtiha-
na çekileceklerini bildiren âyetlerle baş-
lar ve kendisinden sonra yine başında
"elif-lâm-mîm" bulunan diğer üç sûre
ile birlikte bir grup oluşturur. Bu sûre-
leri grubunun ortak konusu, Arabistan
gibi çorak bir bölgeden yeni bir dinin ve
yeni bir ümmetin meydana çıkmak üze-
re olduğunu haber vermektir.

Ankebût sûresi birbiriyle ilişkili çeşitli
konuları ihtiva etmektedir. İlk âyetlerde
(1-9) insanların yalnızca "iman ettik" de-
mekle kurtulamayacakları, müminlerin
dünya hayatında inançları uğruna çek-
tikleri sıkıntılarının da birer imtihan ol-
duğu, böylece gerçek müminlerle mü-
nafıkların ortaya çıktıkları, daha önceki
peygamberler ve onlara inananların da
çok zorlu belâlara uğratıldıkları ve imti-
hana çekildikleri, eskiden beri din yo-
lunda kuvvetlilerin zayıfları ezmeye kal-

Ankebût
sûresinin
muhakkak
hattıyla
yazılmış
ilk âyetleri

kişitlikleri, çeşitli tuzaklarla ve yalan vadilerle onları dinlerinden döndürmeye çalıştıkları, müminlere amellerinin daha güzeli ile karşılık verileceği, kâfirlere ise uydurdukları şeylerden dolayı hesap sorulacağı bildirilmiştir. Bu ilk âyetlerin arkasından münafıklardan söz edilmiş ve onları bekleyen acı sona işaret edilmiştir (âyet 10-13). Daha sonra (âyet 14-22), inanmak istemeyenlerin her zaman peygamberlere düşman oldukları ve onları göçe zorladıkları, fakat sonuçta kâfirlerin ilâhî cezaya çarptırıldıkları, nitekim yeryüzünde görülen şehir harabeleri ve o eski görkemli yapıların, gerçeklere kulak tıkayan, azgınlık yapıp yoldan çıkan ve bu yüzden helâk olan inkârcı kavimlerden geriye kalmış ibretli eserler olduğu ifade edilmiş; Allah'ın yaratılışı tekrar tekrar yenileyerek vücuda getirdiğine ve O'nun hükmünden kaçıp kurtulmanın mümkün olmadığına dikkat çekilmiştir. Hz. Nûh, Hz. İbrâhim, Hz. Lût gibi bazı peygamberlerin kıssalarına temas edilen âyetlerde (23-44) ise aklı olanların ibret alacağı olaylar ve acı sonuçları gözler önüne serilerek müminlere güven ve ümit verilmiş, imansızlara ve zalimlere de başlarına gelecek felâketler ve musibetler hatırlatılmıştır.

Allah'ın vahiy yoluyla insanları aydınlatması, onları kötü yollardan ve bilgisizliğin karanlığından korumak içindir. Müminler kitabı okuyarak ve ibadet edip namaz kılarak arınırlar, ruhen yükselip olgunlaşırlar. Ehl-i kitap olanlar, müşrikler gibi inatçı ve inkârcı değillerdir. Onlar kitap ve vahyin ne olduğunu bilir ve anlarlar. Peygamber, Kur'an'dan evvel herhangi bir kitap okumuş değildir, üstelik yazı yazmayı da bilmiyordu. Kur'an'da iman edenler için hem rahmet, hem de öğüt vardır (âyet 45-51).

Bâtıl ve anlamsız şeylere inanıp Allah'ı inkâr edenler zarara uğrayacaktır. Allah huzurunda her şey gün gibi açığa çıkacaktır. Kâfirler, Hz. Peygamber'den azabın kendilerine hemen gelmesini istediler. Halbuki azabın muayyen bir vakti vardır ve onlara ansızın gelecektir. Herkes ölümü tadacak ve Allah'ın huzurunda hesap verecektir. Müminlerin, yurtlarından ayrıldıkları takdirde geçim sıkıntısı ve açlık korkusuna kapılmaları için bir sebep yoktur. Çünkü Allah kullarından dilediğine rızık bol bol verir, dilediğine de darlaştırır. Gökten yağmur indirip ölü toprağa can veren de O'dur (âyet 52-63).

Allah'a ve âhiret gününe iman edenler bu dünyanın geçici olduğunu bildikleri için daima Hakk'ın rızasını gözetirler, âhiret hayatına önem verirler. Onlar darda kaldıkları zaman Allah'a yalvaran, rahata kavuştukları anda Allah'ı bırakıp puta tapanlara benzemezler. Allah'a karşı yalan uydurandan ve gerçek kendisine açıklandıktan sonra onu inkâr edenden daha zalim bir kimse olmaz (âyet 64-68).

Ankebût sûresi, Allah'a inanan ve Allah yolunda sıkıntılara göğüs geren gerçek müminlerin Allah'ın himayesinde olduklarını ve Allah katında yüksek bir mevkiye sahip bulduklarını müjdeleyen âyetle sona erer.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kesir, *Tefsir*, V, 307-340; Aynî, *‘Umdetü'l-kârî*, Kahire 1392/1972, XV, 367-386; Süyûtî, *Tenâsüku'd-düer fi tenâsübi's-süver* (nşr. Abdülkâdir Ahmed Atâ), Beyrut 1406/1986, s. 109; a.m.f., *el-itkân*, I, 20; Âlûsî, *Rûhu'l-me‘ânî*, VI, 392-425; Elmalılı, *Hak Dîni*, V, 3761-3792; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buğruğu*, İstanbul (1955) 1980, I, 451-461; Kâsimî, *Me‘âsinü't-te‘vîl*, Beyrut 1398/1978, XIII, 135-163; Muhammed Tâhir b. Aşûr, *Tefsirü't-tahrîr ve't-tenvîr*, Tunus 1984, XXI, 199-261; XXII, 5-37; Seyyid Kutub, *Fi Zilâli'l-Kur‘ân*, Beyrut 1405/1985, V, 2717-2752; J. Ruska, "Ankebût", *IA*, I, 453; a.m.f., "Ankabût", *El²* (İng.), I, 509; Zuhûr Ahmed Azhar, "el-'Ankebût", *İDMİ*, XIV/II, s. 320-321.

EMİN IŞIK

ANLAŞMA

(bk. SULH).

ANNÂBE

(bk. BONE).

ANNÂZİLER

(بنو ناز)

İran-Irak sınırındaki bölgede
991-1117 yılları arasında
hüküm süren bir İslâm hânedanı.

Arapça *anz* (keçi) kelimesinden türeyen *annâz* "keçi tüccarı veya çobanı" anlamına gelir. Bazı tarihçiler hânedanın aslen Şazencan aşiretine mensup olduğunu ve bu aşiret arasında böyle bir kelimenin bilinmediğini ileri sürerek kelimenin *ayyâr* şeklinde okunması gerektiğini iddia etmişlerdir.

Hânedanın kurucusu olan Ebû'l-Feth Muhammed b. Annâz 991-1010 yılları

arasında Hulvân'da hüküm sürmüştür. 997'de Dakükâ'yı da ele geçiren Ebû'l-Feth 1002'de Mezeydiler'e karşı düzenlenen bir sefere katıldı, daha sonra Büveyhî veziri Amîdülcüyüş Ebû Ali Hasan b. Ebû Ca'fer'in hizmetine girdi. 979-1014 yılları arasında Hemedan ve Dinever bölgesine hâkim olan Bedr b. Hasan-veyh, Hulvân ve Karmîsîn'i (Kirmansâh) zaptedince, Beredân Kalesi ve Dicle'nin doğu yakasındaki bazı şehirlerin hâkimi Râfî' b. Makn'ın yanına sığındı. Bedr, Râfî'in üzerine asker sevkedince de Bağdat'a Amîdülcüyüş'un yanına gitti (1006). Vezir onu iyi karşıladı, kendisine hil'at giydirdi ve yardım edeceğine söz verdi. Ebû'l-Feth 1010'da Hulvân'da öldü, yerine oğlu Hüsâmüddevle Ebû's-Şevk Fâris (1010-1046) geçti. Ancak kardeşlerinden Mühelhil Şehrîzor'da, Sürhâb da Bendenîcîn'de bağımsız olarak hüküm sürdüler.

Hüsâmüddevle Ebû's-Şevk'in otuz altı yıl devam eden emirlik dönemi, hânedan üyeleri ve komşu emirlerle mücadele içinde geçmiştir. İlk olarak Mezeydiler'e karşı başlatılan bu mücadele kısa bir müddet sonra yerini barışa bıraktı ve iki aile arasındaki münasebetler zamanla daha da geliştirdi. Bedr b. Hasan-veyh'in 1014'te öldürülmesinden sonra harekete geçen Ebû's-Şevk, Şemsüddevle'nin Rey'de bulunmayışından faydalanarak Karmîsîn'i ele geçirdi. Lur (Lor) ve Şazencan kabileleri de onun kontrolü altına girdi. Büveyhîler'den Şemsüddevle Hemedan'a döndü ve bir savaş sırasında esir aldıkları Bedr'in torunu Tâhir b. Hilâl'i serbest bırakarak buna tepki gösterdi. Şemsüddevle, Ebû's-Şevk'e karşı harekete geçtiyse de İbn Sinâ'nın da şahit olduğu Karmîsîn yakınlarında vuku bulan savaşta yenildi. Tâhir derhal Ebû's-Şevk'in üzerine yürüdü ve onu Hulvân'a geri çekilmeye zorladı. Daha sonra iki aile arasında barış sağlandı ve akrabalık kuruldu. Fakat Ebû's-Şevk hiç beklenmedik bir zamanda hücum ederek Tâhir'i öldürdü (406/1015-16).

Daha sonra Ebû's-Şevk, Hemedan'ı kuşatıp Dinever ve Esedâbâd'a hücumu geçen ve Musul'u ele geçiren Oğuzlar'a karşı seferber oldu. Büveyhîler'den Celâlüddevle'nin yardımıyla onları durdurdu (1029). Ertesi yıl Ukayfîler'i yendi ve Dakükâ'yı zaptetti. 430'da (1038-39) ise tekrar Karmîsîn'i, Hulencân ve Erenbe kalelerini işgal etti. 1040'ta Ebû's-Şevk'in Dinever valisi olan oğlu Ebû'l-Feth ile kardeşi Mühelhil arasında vu-